

Sygn. akt III KK 77/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 kwietnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Matras (przewodniczący)

SSN Eugeniusz Wildowicz

SSN Andrzej Stępka (sprawozdawca)

Protokolant Katarzyna Gajewska

po rozpoznaniu na posiedzeniu w dniu 27 kwietnia 2022 r. w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

sprawy K. O., wobec którego warunkowo umorzono postępowanie o czyn z art. 207 § 1 k.k.,

wskutek kasacji Prokuratora Generalnego wniesionej na niekorzyść oskarżonego od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w P. z dnia 12 marca 2021 r., sygn. akt II K (...),

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w P. do ponownego rozpoznania.

UZASADNIENIE

Prokurator Rejonowy w P. oskarżył K. O. o przestępstwo z art. 207 § 1 k.k. polegające na tym, że w okresie od nieustalonego dnia w lutym 2020 r. do dnia 9 czerwca 2020 r. w miejscowości U. , woj. (...), znęcał się psychicznie i fizycznie nad swoją żoną I. O. oraz małoletnią córką G. O. w ten sposób, że znajdując się pod

działaniem alkoholu w miejscu zamieszkania wszczynał awantury, wyzywał pokrzywdzoną I.O. słowami wulgarnymi, poniżał, zakłócał spoczynek nocny, groził pozbawieniem życia, kontrolował, ograniczał kontakty z innymi osobami oraz stosował wobec niej przemoc fizyczną w postaci uderzenia w twarz, ponadto spowodował swoim zachowaniem ciągły i paniczny strach córki G. O. o zdrowie i życie jej matki oraz nieustający lęk po stronie żony i córki dotyczący dopuszczenia się kolejnych agresywnych zachowań (k. 153).

Sąd Rejonowy w P. na rozprawie w dniu 12 marca 2021 r., przed rozpoczęciem przewodu sądowego, uwzględniając zgodny wniosek stron, skierował sprawę na posiedzenie w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania karnego wobec K. O. w zakresie zarzucanego mu czynu (k. 169, 170).

Następnie procedując w tym trybie wydał w dniu 12 marca 2021 r. wyrok (sygn. akt II K (...)), na mocy którego warunkowo umorzył na podstawie art. 66 § 1 k.k. i art. 67 § 1 i 3 k.k. w zw. z art. 72 § 1 pkt 1 k.k. postępowanie karne wobec K. O. o przestępstwo z art. 207 § 1 k.k. na okres 2 lat próby, zobowiązując go do informowania kuratora o przebiegu próby, nadto orzekł o kosztach procesu (k. 171).

Wyrok ten uprawomocnił się w dniu 20 marca 2021 r. bez postępowania odwoławczego, gdyż nie zaskarżyła go żadna ze stron.

Kasację od tego wyroku wniósł na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. Prokurator Generalny, zaskarżając orzeczenie na niekorzyść oskarżonego K. O..

Na zasadzie art. 523 § 1 k.p.k., art. 526 § 1 k.p.k. i art. 537 § 1 i 2 k.p.k. zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa karnego procesowego i materialnego, a mianowicie art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 66 § 1 k.k., polegające na niezasadnym skierowaniu sprawy na posiedzenie i warunkowym umorzeniu postępowania karnego wobec K. O. wobec błędnego przyjęcia, że okoliczności popełnionego przez niego czynu nie budzą wątpliwości, co skutkowało przypisaniem mu tylko popełnienia przestępstwa z art. 207 § 1 k.k., w sytuacji, gdy z materiału dowodowego wynika, iż zachowanie oskarżonego mogło wyczerpywać również znamiona czynu stypizowanego w art. 207 § 1a k.k., mającego postać psychicznego znęcania się nad małoletnim dzieckiem - nieporadnym z uwagi na jego wiek (5 lat), co w żaden sposób nie zostało rozważone, a konsekwencją czego winno być skierowanie sprawy na rozprawę.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w P.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się zasadna i to w sposób oczywisty, co uzasadniało jej rozpoznanie na posiedzeniu bez udziału stron w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Nie ulega wątpliwości, że w niniejszej sprawie doszło do rażącego naruszenia przepisów prawa karnego procesowego i materialnego, a mianowicie art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 66 § 1 k.k., polegającego na niezasadnym skierowaniu sprawy na posiedzenie i warunkowym umorzeniu postępowania karnego wobec K. O. wobec błędnego przyjęcia, że okoliczności popełnionego przez niego czynu nie budzą wątpliwości.

Zgodnie z treścią art. 66 § 1 k.k., sąd może warunkowo umorzyć postępowanie karne, jeżeli wina i społeczna szkodliwość czynu nie są znaczne, okoliczności jego popełnienia nie budzą wątpliwości, a postawa sprawcy niekaranego za przestępstwo umyślne, jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia uzasadniają przypuszczenie, że pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni przestępstwa.

Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie wielokrotnie stwierdzał, że podjęcie przez sąd prawidłowej decyzji w zakresie warunkowego umorzenia postępowania wymaga, aby stan faktyczny sprawy nie budził żadnych wątpliwości w świetle zebranego materiału dowodowego i dokonanej przez sąd jego oceny. To właśnie na podstawie tych dowodów sąd ustala sprawstwo oskarżonego, stopień jego zawinienia i społecznej szkodliwości czynu, a więc okoliczności, które implikują inną przesłankę warunkowego umorzenia postępowania, a mianowicie, by okoliczności popełnienia czynu nie budziły wątpliwości. Skoro jedną z przesłanek warunkowego umorzenia postępowania jest wymóg, aby okoliczności popełnienia czynu nie budziły wątpliwości, sąd na podstawie zebranego materiału dowodowego musi dojść nie tylko do wniosku, że sam fakt popełnienia przestępstwa nie budzi wątpliwości, a zatem istnieją wystarczające podstawy, aby oskarżonemu przypisać popełnienie tego czynu, lecz także powinien wyjaśnić elementy przedmiotowe i podmiotowe tego czynu rzutujące na ocenę zarówno stopnia jego społecznej

szkodliwości, jak i stopnia zawinienia oskarżonego (*por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2011 r., III KK 159/11, OSNKW 2012, z. 2, poz. 14*). Nie może być zatem wątpliwości ani co do tego, że sprawca wypełnił wszystkie znamiona zarzucanego mu czynu wymienione w konkretnym przepisie, zawierającym opis danego przestępstwa – bowiem warunkowe umorzenie postępowania jest immanentnie związane ze stwierdzeniem winy - jak również, że spełnione zostały warunki odpowiedzialności konieczne do uznania kogoś za sprawcę przestępstwa, ujęte w części ogólnej Kodeksu karnego. Jest oczywiste, że dokonanie oceny czy stopień winy jest znaczny, czy też nie jest znaczny, wymaga pierwotnego uznania, że sprawca czynu zabronionego w ogóle ponosi winę i odnosi się ono do postępowania karnego jako całości, nie zaś do poszczególnych czynów zarzuconych oskarżonemu, stąd też niedopuszczalna jest postać rozstrzygnięcia o warunkowym umorzeniu postępowania co do poszczególnych czynów (*por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 lutego 2005 r., V KK 435/04, LEX nr 147241; z dnia 9 stycznia 2002 r., III KKN 303/00, LEX nr 75033; z dnia 9 kwietnia 2002 r., WA 8/02, LEX nr 563176*).

W niniejszej sprawie słusznie podnosi Prokurator Generalny, że nie było możliwości by uznać, iż okoliczności popełnienia czynu przez K. O. nie budziły wątpliwości. Błędnie bowiem Sąd Rejonowy w P. doszedł do wniosku na podstawie zebranego materiału dowodowego, że fakt popełnienia przestępstwa z art. 207 § 1 k.k. nie budził wątpliwości, a zatem istniały wystarczające podstawy, aby oskarżonemu przypisać popełnienie tego czynu. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy (zob. np. protokół przesłuchania świadka A. K. na k. 75, protokół przesłuchania świadka I. O. na k. 96, opinia społecznego kuratora sądowego, k. 1-2, protokół przesłuchania świadka A. O. na k. 99) nie dawał jednoznacznych podstaw do przyjęcia, by zachowanie oskarżonego, będące przedmiotem oceny, stanowiło jedynie przestępstwo o znamionach wskazanych w zarzucie. Jak wynika z treści aktu oskarżenia, K. O. został oskarżony o to, że znęcał się psychicznie i fizycznie nad swoją żoną I. O. oraz małoletnią córką G. O., tj. o popełnienie występkę z art. 207 § 1 k.k. Nie dostrzegł jednak, tak prokurator w postępowaniu przygotowawczym, jak i Sąd w postępowaniu rozpoznawczym, a przynajmniej nie nadano tej okoliczności właściwej rangi, że inkryminowane zachowania były

skierowane wobec pięcioletniego dziecka, które z racji wieku i związanej z tym nieporadności wymagało wyjątkowej troski i opieki. Przy tego rodzaju ustaleniach koniecznym było rozważenie przez Sąd Rejonowy, czy zachowanie oskarżonego nie powinno być zakwalifikowane w zbiegu kumulatywnym (art. 11 § 2 k.k.), jako wyczerpujące znamiona dwóch przepisów, a mianowicie art. 207 § 1 k.k. wobec żony i art. 207 § 1a k.k. - wobec dziecka.

Drugi z tych przepisów penalizuje bowiem fizyczne lub psychiczne znęcanie się nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny. Art. 207 § 1a został dodany przez art. 1 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r., poz. 773), a zmiana ta weszła w życie z dniem 13 lipca 2017 r. Obecnie ustawa wyróżnia już nie małoletnich pokrzywdzonych, a ofiary będące osobami nieporadnymi ze względu na wiek lub stan zdrowia. Z uzasadnienia projektu tej ustawy wynikało, że zamiarem ustawodawcy było zaakcentowanie przede wszystkim wyższego stopnia społecznej szkodliwości zachowań polegających na znęcaniu się nad osobą nieporadną, poprzez dodanie typu kwalifikowanego przestępstwa znęcania się. Nie może ulegać więc wątpliwości, że grupą, którą nowela miała chronić w sposób szczególny, są dzieci, zwłaszcza najmłodsze. W szczególności uzasadnienie projektu jednoznacznie wskazywało, że najważniejszą grupą jego beneficjentów mają być „osoby najmłodsze i najsłabsze, a więc małoletni poniżej 15 lat” (zob. *Druk sejmowy nr 846 Sejmu VIII kadencji*, s. 7-8; tak też: O. Sitarz, D. Bek, *Czy zasadnie i skutecznie ustawodawca podwyższył poziom ochrony małoletnich? Krytyczna analiza nowelizacji Kodeksu karnego z 23.03.2017 r.*, „*Forum Prawnicze*” 2017, Nr 6, s. 8–24; D. Habrat, *Osoba nieporadna jako pokrzywdzona przestępstwem znęcania się*, *St. Praw.* 2018, Nr 2, s. 115–130).

W tym kontekście uznanie przez Sąd I instancji, że zachowanie oskarżonego wypełnia znamiona znęcania się jedynie w typie podstawowym (z art. 207 § 1 k.k.), bez rozważenia i zweryfikowania w toku rozprawy głównej, czy nie stanowi ono również kwalifikowanej formy tego przestępstwa ze względu na nieporadność pokrzywdzonego dziecka, było co najmniej przedwcześnie. Przedstawione mankamenty uzasadniają wniosek, że w niniejszej sprawie doszło do obrazy prawa

materialnego, a to art. 66 § 1 k.k., gdyż pomimo, iż nie została spełniona jedna z przesłanek określonych w tym przepisie w postaci niebudzących wątpliwości okoliczności popełnienia czynu, Sąd z naruszeniem prawa procesowego, tj. art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k., skierował sprawę na posiedzenie, a następnie warunkowo umorzył postępowanie. W takiej sytuacji, wobec niespełnienia warunku merytorycznego, Sąd powinien postąpić stosownie do treści art. 341 § 2 zd. 1 *in fine* k.p.k., tj. uznać, że warunkowe umorzenie jest niedopuszczalne i skierować sprawę na rozprawę (*por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 kwietnia 2008 r., WA 11/08, OSNwSK 2008, Nr 1, poz. 807; 5 października 2005 r., V KK 211/05, LEX nr 157210; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2003 r., V KK 301/03, OSNKW 2004, z. 1, poz. 9*).

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania należało się zgodzić ze skarżącym, że procedowanie Sądu Rejonowego rażąco naruszało wskazane wyżej przepisy i mogło mieć istotny wpływ na treść wydanego orzeczenia. Nie można bowiem wykluczyć, że należyte przeprowadzenie postępowania doprowadziłoby do uznania oskarżonego za winnego także innego, surowiej zagrożonego przestępstwa (art. 207 § 1a k.k.), co pociągałoby za sobą dalsze konsekwencje, chociażby co do niemożliwości skorzystania z zastosowanego *in concreto* środka probacyjnego, wynikającej z art. 66 § 2 k.k., zgodnie z którym warunkowego umorzenia nie stosuje się do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą przekraczającą 5 lat pozbawienia wolności.

W rezultacie, Sąd Najwyższy, uwzględniając kasację Prokuratora Generalnego wniesioną na niekorzyść oskarżonego, na mocy art. 537 § 2 k.p.k., uchylił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w P. i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania, w trakcie którego Sąd będzie mieć na uwadze wskazówki Sądu Najwyższego zawarte w niniejszym uzasadnieniu wyroku.